

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA FILOZÓFIÁJA FELÉ

MTA-konferencia, 2026. okt. 6.

(Kiss Károly ismertetése)

Nyíri Kristóf: Bevezető hozzászólás

„Az MI a szellem klímakatasztrófájának része. Az oktatás, különösen a felsőoktatás, összeomlóban. A tudományos publikációs ipar összeomlóban. A gyermekek lelki egészsége összeomlóban. Van-e kiút?”

John Haldane: A kultúra filozófiája felé

„Mennyire tartható az az elképzelés, hogy az akadémiai kutatás érdemi hozzájárulást tud nyújtani ahhoz, miként kellene reagálnunk a MI-forradalomra.”

Csépe Valéria: Kognitív tehermentesítés: Hogyan őrizhető meg az emberi érvelés egy AI-dominált világban?

„A kognitív tehermentesítés kockázata minden eddiginél nagyobb. Ezt a pszichológiai fogalmat arra a folyamatra használjuk, amikor kognitív feladatokat külső segédeszközökre ruhazunk át, ami feltételezhetően csökkent készségekhez, hanyatló kritikai gondolkodáshoz és általában az alapvető kognitív folyamatok megváltozásához vezet.”

- „Lehetséges-e bármiféle kiegyensúlyozott AI-használat?”
- „Elengedhetetlen-e az AI beépítése társadalmaink fejlődéséhez?”
- „Veszélybe kerül-e az emberi intelligencia, ha az AI mindent átvesz?”
- „Létezik-e mérsékelt, pozitív kognitív hatású AI-használat?”

Szathmáry Örs: Hogyan válik az AI egyre inkább biológiai jellegűvé?

„Az evolúciós képességű mesterséges intelligencia (eAI) ... hamarosan megjelenhet a generatív, ügynökalapú és megtestesült mesterséges intelligencia jelenlegi trendjeiből. ... ezt a lehetőséget eddig alulértékelték.” ... „megkülönböztetjük a 'tenyésztői' forgatókönyveket, amelyekben az emberek szabnak meg alkalmassági kritériumokat és szabályozzák a szaporodást – az 'ökoszisztémás' forgatókönyvektől, amelyekben a szelekció nyitott környezetből fakad, és a kontroll gyengül.”

„Az evolúciós képességű mesterséges intelligencia ügynökök várhatóan egyre inkább biológiai organizmusokhoz hasonlóan fognak viselkedni a kibertérben. Nem csupán evolúciós

egységek lesznek, hanem egyfajta 'Life 2' részeként anyagcserét folytatnak, versenyeznek, együttműködnek és parazitálnak.”

Pléh Csaba:

Az emberi és a gépi megoldások közötti kapcsolatok. Egy kívülálló megjegyzései

„Az ember mivolt visszakövetelése a Szilikon Völgytől hasonlít ahhoz, amikor az ember mivoltot visszakövetelik ... a vallás, a fenomenológia, a hermeneutika stb. nevében. Mentsük meg az embert a neurális redukcionizmustól, a genetikai meghatározottságtól, sőt még a klasszikus kísérleti pszichológiától is, hangzott klasszikusan. Mi is itt az újdonság?”

Falus András: Filozófiai-pszichológiai nézőpontok az orvosi AI-hoz

„Az AI-tól a hatékonyság és az emberi értékek (autonómia, méltóság és bizalom) egyensúlyát kell elvárjuk, értékekhez igazított tervezéssel és egyértelmű felelősség-meghatározással. A kutatási és gyógyítási távlatok filozófiai vetületben többek között az emberi megismerés távlatait, a szociálpszichológiai dimenzió a doktor-beteg kapcsolatot kell, hogy prioritásként kezelje. A valódi előnyök akkor jelentkeznek, ha az AI kiegészíti a klinikai döntéshozatalt, megfelelően kezelve az általánosíthatóságot, adatvédelmet és a hozzáférés egyenlőségét.”

**Xu Wen: A Dao és a gép között: Egy kínai mesterséges-intelligencia filozófia felé.
A cselekvés, harmónia és emberi felelősség újragondolása a MI korában**

„A kínai filozófiai megközelítés a gépi intelligenciát a Dao (a kínai filozófia egyik alapfogalma)¹ és az emberi felelősség közé helyezi. Ahelyett, hogy az MI-t pusztán technikai eszközként vagy egzisztenciális fenyegetésként kezelnénk, azt vizsgálja, miként alakítja át az MI az emberi cselekvőképesség, a kozmikus rend, a társadalmi harmónia és az etikai önművelés viszonyát.”

„Az MI-t nem szabad az emberiséget helyettesítő rivális szubjektumként felfogni, hanem olyan erőteljes relációs tényezőként, amely újraszervezi az emberi cselekvést, tudást és társadalmi életet. A központi kérdés ezért nem az, hogy a gépek képesek-e úgy gondolkodni, mint az emberek, hanem az, hogy az emberek miként éljenek, ítéljenek és cselekedjenek az intelligens gépekkel együtt. A mesterséges intelligencia kínai filozófiája olyan technológiai fejlődést sürget, amelyet az egyensúly, a felelősség, az alázat és az emberiség jövőjéért viselt közös gond határoz meg a mindinkább a mindinkább automatizált világban,”

¹ Dao = Tao, Út, Irány; az egész univerzumot mozgató, egyensúlyban tartó rendező erő, elv.

James E. Katz: Köszönet senkinek: Buber, Kant és indok az Apparatgeist mellett

„Martin Buber Én – Te és Én – Az viszonyok közti megkülönböztetése továbbra is alapvető erőforrás annak megkülönböztetésében, miként fordulunk más létezők felé. Az Én – Az az instrumentális, funkcionális viszonyt jelöli, amelyben tárgyakat kezelünk és félreteszünk; az Én – Te pedig a kölcsönös, jelenléti kapcsolatot, amely nem redukálható pusztá használatra. ... Mindkét keretet egyre gyakrabban hívják segítségül az ember és a mesterséges intelligencia közti interakciók tárgyalásában, ám egyik sem elégséges önmagában.”

„Buber kerete nehezen talál helyet ennek a viselkedésnek: valódi kölcsönösséget nem állítanak, tehát nem Én - Te, ugyanakkor meghaladja azt, amit a tiszta Én-Az tiszta instrumentális viszony előre jelezne, hiszen a szigorú hatékonyság kiküszöbölne az efféle udvariassági gesztusokat. ... Kant közvetett kötelességről szóló elmélete részleges diagnózist kínál: a kötelezettséget azobjektumról a cselekvőre helyezi át...”

„Én ehelyett – saját Apparatgeist-elméletemet és a hozzá kapcsolódó, M. Aakhusszal jözősen kidolgozott *perpetual contact* (állandó kontaktus) fogalmát felhasználva – amellet érvelek, hogy azokat az artefaktumokat, amelyek felé az efféle megszólítás irányul, nem a gépi kogníció különíti el, hanem az egyoldalú, folyamatos rendelkezésre állás: az a tény, hogy az artefaktum mindig készen áll az interakcióra...”

Orbán Attila:

Emlékezet, hagyomány és MI: a kulturális folytonosság ontológiai vizsgálata

A tanulmány a mesterséges intelligenciát „az emberi hagyomány és a kulturális emlékezet hosszú történetének összefüggésében vizsgálja”. ... „A biológiai öröklődés, a szóbeli kultúrák, az írás, a kanonikus szövegek, a könyvnyomtatás, az elektronikus média és a MI egyaránt az emlékezet egymást követő formáiként értelmezhetők, amelyek lehetővé teszik az emberi közösségek folytonosságát.”

...”a mesterséges intelligencia egy új szakaszt nyit, amelyben a kulturális emlékezet számítógépes módon válik hozzáférhetővé és értelmezhetővé.” ... „A MI filozófiáját nem csupán az értelmes gépek filozófiájaként kell felfognunk, hanem azon változó formák filozófiájaként is, amelyek révén az emberiség megőrzi, újrendezi és továbbadja kollektív emlékezetét.”

Manzenreiter Gabriella:

Az alkotástól a kokreációig: az emberi és a gépi kreativitás filozófiai perspektívái

„Előadásomban az emberi és a gépi kreativitás dimenzióit, valamint ezek egymáshoz való viszonyát vizsgálom. Céлом egy olyan fogalmi és filozófiai keret kialakítása, amely kiemeli

hasonlóságait, különbségeiket és lehetséges metszéspontjaikat, továbbá vizsgálja a gépi kreativitás társadalmi és kulturális vonatkozásait az ember-gép kokreativitás korszakában.”

George Pór: Hírnöke lehet-e a MI a jó társadalomnak?

„... a tudományos vita polarizálódik az MI-szkeptikus és MI-utópikus nézőpontok között. ... E versengő álláspontok mélyén alapvető filozófiai ellentétek húzódnak meg: mit jelent embernek lenni, mi tekinthető jó társadalomnak, és hogyan értelmezhető a kollaboratív hibrid intelligencia. ... Az előadás azt vizsgálja, hogy milyen feltételek mellett járulhat hozzá az MI kívánatos jövőök megteremtéséhez.”

Neville Chi Hang Li:

Az új Babel tornya: A modern kísérlet, hogy az AI-boom révén az égitérig érjünk

„Az előadás két fronton is leleplezi az MI-vel kapcsolatos költségcsökkentés mítoszát: 1) az MI-használat mesterséges felhőszolgáltatása gazdaságilag és környezetileg is többe kerül, és 2) az emberközpontú munka társadalmi értéke felülmúlja a hatékonyságmániát.”

Szegedy Balázs: Az MI matematikája és filozófiai következményei

„... az AI-forradalom... központi gondolata a tanulás: ahelyett, hogy kifejezetten megadnánk azokat a szabályokat, melyek szerint egy intelligens rendszernek működnie kell, rendkívül kifejező matematikai modelleket konstruálunk, és belső struktúrájukat az adatokon végzett optimalizáció révén hagyjuk kialakulni.”

„Ez magyarázza a modern MI rendkívüli rugalmasságát, valamint jellegzetes ’feketedoboz-természetét’: a rendszer akkor is képes kifinomult viselkedést mutatni, amikor belső számításának nincs egyszerű, szimbolikus leírása.”

Buda, 2026. okt. 16.

A kivonatokat tartalmazó füzet:

https://mta.hu/data/esemenyek/AI_konf_NyK_k%C3%A9rtelvez%C5%B1_absztrakt_f%C3%BCzet_20_Sept_2026.pdf